

Zabezpečenie lepšieho prístupu rómskej menšiny k zdravotnej starostlivosti v SR prostredníctvom vyškolených terénnych zdravotných asistentov

**Časť 2 - Tréningové a školiace akcie pre rôzne
cieľové skupiny: terénnych asistentov, lokálne
autority a miestnych lekárov**

Mesačná správa - Január 2006

.....
Ing. Michal Obuch
Projektový manažér
EuroPlus Consulting & Management s.r.o.

.....
Ing. Zuzana Škublová
Riadiaci programový pracovník
Ministerstvo zdravotníctva Slovenskej republiky

Originál

Identifikačná časť

Typ správy: mesačná

Obdobie, za ktoré sa správa predkladá: 1.1.2006 – 31.1.2006

Názov projektu: Zabezpečenie lepšieho prístupu rómskej menšiny k zdravotnej starostlivosti v SR prostredníctvom vyškolených terénnych zdravotných asistentov - časť 02

Údaje o organizácii: EuroPlus Consulting and Management, s.r.o

Správu vypracoval: Ing. Michal Obuch, projektový manažér
michalobuch@nexta.sk
Expertný tím časti 02

OBSAH

A. VŠEOBECNÝ PROGRES.....	4
B. ZMENY A RIZIKÁ.....	5
C. VYHODNOTENIE II. TRÉNINGU TZA.....	6
C.I. PROGRAMOVÉ BLOKY	6
C.II. PRÍPRAVA LEKTOROV NA TRÉNING – POPIS.....	6
C.III. PRÍPRAVA PRACOVNÝCH LISTOV, INTERAKTÍVNYCH ČINNOSTÍ.....	7
C.IV. OBSAH TRÉNINGU – PROGRAM	7
C.V. POPIS PRIEBEHU TRÉNINGU (ATMOSFÉRA, AKTIVITA ÚČASTNÍKOV, SPÄTNÄ VÄZBA SKUPINY A JEDNOTLIVCOV).....	7
C.VI. VÝSTUPY	8
C.VII. SPÄTNÄ VÄZBA NA MATERIÁL.....	8
C.VIII. ZÄVER	8
D. PLÄNOVANÉ AKTIVITY	9
D.I. PREDPOKLADANÉ TERMÍNY TRÉNINGOV.....	9
E. PRÍLOHA Č.1 – PROGRAM A ZAMERANIE II. TRÉNINGU TZA	12
F. PRÍLOHA Č. 2 – HODNOTIACE DOTAZNÍKY	17

A. VŠEOBECNÝ PROGRES

Predkladaná mesačná správa vypracovaná za mesiac január 2006 reflektuje prácu expertného tímu za časť 02.

V mesiaci január sa uskutočnilo druhé školenie pre terénnych zdravotných asistentov (TZA) v termíne od 12. do 14. január v Lipovciach. Tento čas bol využitý aj tímom časti 01. TZA pricestovali do Lipoviec už 11. januára poobede. Tento čas využil tím časti 01 na administratívne záležitosti projektu. Závery z tohto stretnutia sú uvedené v predmetnej správe časti 01.

V tomto mesiaci pokračovali aj práce na tvorbe manuálov pre TZA ako aj manuálov pre zdravotnú výchovu. Termín ukončenia tvorby manuálov je predpokladaný na záver mesiaca marec.

B. ZMENY A RIZIKÁ

V rámci projektových činností v mesiaci január neboli zaznamenané vážnejšie požiadavky na zmenu pôvodne dohodnutých plánov.

Jediná zmena sa týka organizácie stretnutí pre zástupcov verejnej správy a lekárov, ktorá je výsledkom diskusií s relevantnými partnermi. Vysvetlenie upravených termínov a prístupu školení je uvedené v časti D.I - Predpokladané termíny tréningov, Zdravotný personál a lokálne authority.

C. VYHODNOTENIE II. TRÉNINGU TZA

Téma tréningu: Ako monitorovať zdravotný stav Rómov, Ako poskytovať prvú pomoc

Termín a miesto podujatia: 12.-14. januára 2006, Lipovce, okr. Prešov

Lektori: Eva Ballonová, Janka Hažírová, Paula Tománková

Pozvaní – a iní hostia:

- p. Zuzana Škublová, MZ SR
- p. Martina Galabová, CFCU – MF SR
- p. Soňa Gabčová, Úrad vlády SR
- p. Michal Obuch, EuroPlus

Cieľová skupina a počet prítomných účastníkov: Terénni zdravotní asistenti, 39 účastníkov + projektový tím časti 01 - Peter Németh, Miroslav Sklenka, Miroslav Balon, Nicole Fuchsová

Počet a zoznam chýbajúcich TZA – Rastislav Žiga, Huncovce

C.I. PROGRAMOVÉ BLOKY

SEXUÁLNE A REPRODUKČNÉ ZDRAVIE

AKO MONITOROVAŤ ZDRAVOTNÝ STAV RÓMOV

AKO POSKYTOVAŤ PRVÚ POMOC

V priebehu II. Tréningu TZA bolo našou úlohou – v súlade s „Úvodnou správou“ - „Inception Report“ zamerať pozornosť účastníkov na tieto tri diametrálne rozdielne bloky informácií a aktivít.

Program sme pripravili tak, aby sa bloky prelínali, možno aj dopĺňali. Chceli sme dosiahnuť udržanie pozornosti účastníkov tak na „šteklivé“, ako aj na vážne a dokumentačne veľmi náročné oblasti monitoringu a na praktický nácvik podania prvej pomoci.

Všetky lektorky sa zhodli na tom, že stanovený zámer sme naplnili.

C.II. PRÍPRAVA LEKTOROV NA TRÉNING - POPIS

V príprave sme vychádzali zo skúseností, ktoré sme s touto cieľovou skupinou získali na I. tréningu v decembri 2005. Chceli sme si overiť, či si účastníci z decembra vôbec niečo pamätajú, či si splnili svoje domáce úlohy a vychádzali sme aj zo spätnej väzby tej časti, kde hovorili o tom, čo im na I. tréningu chýbalo.

Domácu úlohu si v plnom rozsahu splnili tí TZA, ktorí sú vzdelaní (SŠ) a ktorí sú najpozitívnejšie nastavení voči programu tréningu a významu svojej práce v teréne. Prostredníctvom domácej úlohy sa ubezpečili, že naučené techniky fungujú výborne vtedy, keď ich budú čo najčastejšie používať.

V stanovení ďalšieho programu sme vychádzali zo zadania (Inception Report), z našej doterajšej skúsenosti s prezentovaním sexuálnej výchovy pre Rómov, a pripravili sme si pracovné listy z vlastných archívov a zdrojov.

Pokiaľ ide o prípravu prezentácie prvej pomoci, rozhodli sme sa už na I. tréningu osloviť a dohodnúť sa na spolupráci pri odprezentovaní najviac akútnych tém v oblasti poskytovania prvej pomoci s tými TZA, ktoré majú vzdelanie zdravotných sestier a dlhoročnú prax. To sa nám osvedčilo. Celá skupina ich prijala veľmi pozorne, zdravotné sestry vedeli o najfrekvencovanejších chorobách a incidentoch v komunitách, takže ich prezentácie boli „šité na mieru“ účastníkov tohto tréningu. Naše rozhodnutie dať priestor na prezentáciu 5 zdravotným sestrám z tímu TZA bolo veľmi efektívne.

C.III. PRÍPRAVA PRACOVNÝCH LISTOV, INTERAKTÍVNYCH ČINNOSTÍ

(krátky popis)

Pracovné listy si pripravila každá z lektoriek individuálne a priniesla ich rozmnožené pre 40 účastníkov. Bolo ich toľko typov, že v priebehu tréningu sme z nich použili len cca 40%. Ostatné použijeme na III. tréningu, alebo ich zverejníme v manuáli. Všetky vytvorené pracovné listy budú súčasťou manuálov.

C.IV. OBSAH TRÉNINGU - PROGRAM

Program tréningu tvorí samostatnú prílohu tejto správy (príloha č.1).

Všetky tri lektorky sú veľmi spokojné s výberom TZA. V ich mentálnom a intelektuálnom nastavení je síce veľký rozdiel, ale tí menej komunikatívni a schopní sa veľmi snažia o úspech, o dobre vykonávanú prácu, o zlepšenie zručností efektívne hovoriť, oslovovať klientov, komunikovať s nimi v slovenskom jazyku. Geníme si to.

Za „slabších“ v postoji k problematike zdravia Rómov a celému projektu pokladáme cca 3 účastníkov. Nie je to však nič, čo si vyžaduje radikálne riešenie. Oni možno potrebujú viac času a dlhodobú motiváciu.

Všetci účastníci sa tešili z návštev, ktoré prišli z BA. Na začiatku sa obávali oficiálnych formalít (v ktorých nevideli opodstatnenie), ale v priebehu oboch návštev sa pochybnosti klientov stratili. Chovali sa normálne, boli k hosťom otvorení (otázky, odporúčania, pochybnosti o budúcnosti) a veľmi ocenili – keď hostia odišli – že tí ľudia z BA majú o program skutočný záujem. Že im na programe a na nich (Rómoch) záleží. Toto malo veľmi pozitívny dopad, za čo by sme chceli vysloviť poďakovanie.

C.V. POPIS PRIEBEHU TRÉNINGU (ATMOSFÉRA, AKTIVITA ÚČASTNÍKOV, SPÄTNÁ VÄZBA SKUPINY A JEDNOTLIVCOV)

Atmosféra tréningu bola – tak to cítime my, lektorky – veľmi dobrá. Účastníci sa už poznali, vedia, čo môžu očakávať od seba navzájom a od lektoriek. Spätnú väzbu si lektorky nenechali urobiť z dôvodu širokého záberu obsahu školení a tým nedostatočného časového priestoru. Z odpozorovanej aktivity a pozornosti účastníkov však usudzujeme, že účastníci boli s prípravou a samotným školením spokojní.

C.VI. VÝSTUPY

Už do nasledujúceho tréningu majú TZA pripraviť všetky typy dotazníkov, ktoré poslúžia na monitorovanie stavu. Preto sme im my, lektorky, nedávali žiadne ďalšie domáce úlohy.

Jedná sa o nasledovné typy dotazníkov:

- Dotazník A – zdravotný stav marginalizovanej populácie,
- Dotazník B – základné informácie o lekároch, informácie o osobnej hygiene,
- Dotazník C – základné informácie o obci poskytnuté pracovníkom obecného úradu,
- Dotazník D – počet žiakov na školách a zameranie školy, úroveň hygieny a technické vybavenie školy

Pracovné listy sú k dispozícii a budú zverejnené v manuáloch.

Termín odovzdania manuálov je: 31.III.2006.

C.VII. SPÄTNÁ VÄZBA NA MATERIÁL

Nežiadali sme od účastníkov.

C.VIII. ZÁVER

Na záver vzdelávacieho cyklu **ohodnotenie všetkých tém a všetkých lektorov** (bodmi výber témy, spracovanie, použiteľnosť,) tak, aby to bolo možné aj tabuľkovo vyhodnotiť.

Nie sme si vedomé, či súhrnnú evaluáciu zabezpečoval realizačný tím projektu. V kladnom prípade sa zistenia dajú použiť a konkrétne vyhodnotiť.

Lektorky to z časových dôvodov nestihli.

D. PLÁNOVANÉ AKTIVITY

D.I. PREDPOKLADANÉ TERMÍNY TRÉNINGOV

TZA

Počas prvého stretnutia sme sa presvedčili, že aj napriek časovej náročnosti organizácie a trvania tréningov, je trojdňový cyklus vyhovujúci ako pre trénerov tak aj TZA. Po ukončení tréningov, je zvyšný čas navyše využívaný na administratívne aspekty jednotlivých častí projektu. Táto časť je zabezpečovaná projektovým tímom časti 01.

Podľa implementačného plánu prebehne tretí cyklus školenia v rovnakých priestoroch v termíne od 8. do 10. februára 2006.

Zdravotný personál a lokálne authority

Na základe stretnutí a diskusií s relevantnými partnermi sme pristúpili na riešenie organizácie spoločných stretnutí so zdravotným personálom a lokálnymi autoritami.

Počas doterajšej implementácie projektu, bolo zorganizovaných niekoľko formálnych ako aj neformálnych stretnutí so starostami, lekármi a ostatnými relevantnými partnermi, na ktorých im bol podrobne predstavený projekt a jeho ciele. Vo veľkej väčšine prípadov sa podarilo zabezpečiť veľmi úzku spoluprácu s lokálnymi autoritami ako aj zdravotníckym personálom. Títo partneri prejavujú záujem a aktívne prispievajú na dosahovanie projektových cieľov.

Stretnutia, ktoré budú zorganizované by teda nemali prezentovať len pasívnu prezentáciu projektu. Naším cieľom je umožniť diskusiu a výmenu skúseností, ktoré bolo do tohto času projektom dosiahnuté. Účastníci stretnutí sa budú môcť vyjadriť k práci a spolupráci s TZA a predniesť ich pripomienky ako udržať, prípadne zefektívniť prácu TZA.

Školenia sa uskutočnia na štyroch miestach, aby neboli účastníci príliš zaťažovaní cestovaním, čo by ich mohlo odradiť od účasti. Účastníci budú kontaktovaní poštou ako aj osobným kontaktom prostredníctvom projektových koordinátorov a TZA. Oslovení budú mať možnosť delegovať za seba náhradu v prípade, že sa nebudú môcť stretnutí zúčastniť.

Podrobný program a zameranie stretnutí bude predmetom februárovej mesačnej správy. Stretnutia budú organizované v spolupráci s časťou 01 projektu, z dôvodu účasti TZA na stretnutiach.

Predpokladaný termín školení

20. – 23. marca 2006

Lektori:

Mgr. Viera Mosejová

MUDr. Oľga Veselá

Miesta a termín konania:

Prešov	20.3.2006
Košice	21.3.2006
Spišská Nová Ves	22.3.2006
Poprad	23.3.2006

Príslušnosť mikroregiónov v jednotlivých miestach konania stretnutí:

Prešov:

- MR 9: Petrová, Frička, Cígeľka, Nižný Tvarožec
- MR 10: Svinia, Chminianske Jakubovany, Kojatice, Chmiňany, Chminianska Nová Ves
- MR 11: Hermanovce, Jarovnice
- MR 12: Varhaňovce, Mirkovce
- MR 13: Červenica, Tuhriná, Lesíček, Žehňa
- MR 14: Hlinné, Soľ, Zámutov, Čaklov, Jastrabie, Rudlov

Košice:

- MR 2: Kobeliarovo, Roštár, Slavošovce
- MR 15: Čičarovce, Veľké Kapušany, Krišovská Liesková, Drahňov
- MR 16: Vrbnica, Laškovce, Trhovište, Horovce
- MR 17: Boliarov, Rankovce, Kecerovce, Vtáčkovce, Bidovce

Spišská Nová Ves:

- MR 5: Letanovce, Spišské Tomášovce
- MR 6: Markušovce, Rudňany
- MR 7: Bystrany, Žehra, Spišské Vlchy
- MR 8: Richnava

Poprad:

- MR 1: Telgárt, Šumiac, Valkovňa
- MR 3: Podhorany, Slovenská Ves, Výborná, Rakúsy, Huncovce
- MR 4: Spišský Štiavnik, Vydrník, Hrabušice, Betlanovce.

Predpokladaní účastníci stretnutí:

- projektový tím
- lekári
- starostovia
- pracovníci OcÚ
- komunitní sociálni pracovníci
- učitelia
- cirkevní hodnostári
- MVO

- Neformálni lídri
- TSP
- Pracovníci komunitných centier
- TZA

Cieľ stretnutí:

Stretnutie miestnych lekárov a príslušného zdravotného personálu a predstaviteľov verejnej správy ako aj všetkých relevantných partnerov z určených 59 obcí z dôvodu prehĺbenia spolupráce s projektovým tímom a TZA, výmena skúseností ako aj praktické návrhy zo strany účastníkov na zefektívnenie spolupráce.

Úlohy organizačného tímu v rámci monitorovaného obdobia

- Krátka sumarizácia projektu, jeho cieľov a projektových aktivít
- Koordinácia všetkých tréningových aktivít, organizácia a zabezpečenie všetkých tréningov a školiacich aktivít
- Spolupráca a koordinácia pri vypracovávaní všetkých tréningových materiálov pre školenia. Trénerky a tréningová koordinátorka sa dohodli na konečnej podobe výstupných materiálov:
  - na obsahu a forme zdravotnej výchovy detí pre 4 cieľové vekové skupiny (pre deti 0 až 1. ročníka, pre deti 2. až 3. ročníka, pre deti v puberte a pre budúcich rodičov)
  - na obsahu a forme manuálu pre TZA

Prehľad obsahu týchto materiálov bude dodaný v prehľadnej tabuľke do 28.3.2006.

E. PRÍLOHA Č.1 - PROGRAM A ZAMERANIE II. TRÉNINGU TZA

1. deň: 12. januára 2006

9.00 hod.

Úvod:

Pozdrav 3 lektoriek: (príchod s piesňou o troch kráľovných): Ballonová, Hažírová, Tománková

Krátka reflexia o tom, ako sme trávili posledné dni starého roka a s akými predsavzatiami sme vkročili do Nového roka.

Všetci účastníci komentovali svoje zážitky.

Kontrola domácej úlohy:

Motivovanie partnera

Moje silné stránky a silné stránky mojich blízkych

Motivovanie inej osoby

Plán šťastných cieľov na r. 2006. Kto sa doň aspoň 1x pozrel a niečo pre jeho naplnenie urobil?

Komentár: Všetky domáce úlohy splnilo len 6 účastníkov: Fraňa, Božka, Marian, Marienka, Iveta, Janka. Ďalší cca 5 účastníci splnili len niektoré časti domácej úlohy. Preto p. Hažírová stanovila úlohu: v priebehu 15 minútovej prestávky, ktorá bola hneď vyhlásená, musí každý zatelefonovať nejakej blízkej, alebo spolupracujúcej osobe a motivovať ju podľa naučenej techniky.

Ďalších 20 min. sme hovorili spoločne o tom, s akým úspechom a s akým výsledkom prebehla motivácia cez telefón.

Všetci, ktorí to urobili, boli z výsledku nadšení a sľúbili takto motivovať aj iných ľudí, hlavne klientov a svoje vlastné deti.

Ako monitorovať zdravotný stav Rómov

Ako sa pripraviť na monitorovanie, koho osloviť, s kým komunikovať, ako vyplňať jednotlivé typy monitorovacích dotazníkov – o tom informovala a pomalými krokmi učila TZA p. Eva Balonová.

Postupne prešla všetkými otázkami a možnými problémovými miestami v 4 dotazníkoch: pre lekárov, pre Obecné úrady, pre ZŠ a špeciálne školy, pre iných stakeholderov.

TZA sústredene kládli otázky, ktoré mali vyjasniť proces monitorovania, ako aj termíny prípravy, spracovania a odovzdania monitorovacích správ.

System a štruktúra zdravotných zariadení v SR, System poskytovania zdravotnej starostlivosti v SR

O poskytovaných službách v ambulantnej, nemocničnej a iných typoch štátnych a neziskových liečebných zariadení a ústavov informovala a vysvetlila p. Balonová. Veľmi jasne informovala o hierarchii odbornej starostlivosti – od práce a zodpovednosti obvodných lekárov, až po špeciálne pracoviská a národné ústavy, kde o klientov sa starajú špičkoví odborníci v jednotlivých medicínskych odboroch.

Predstavenie II. časti projektu – o čom je sexuálna výchova

Príbeh z Vranova – deti v materskej škôlke a ich sexualita

O čom sex. výchova nie je

Aktivita: Kto ma poučil o sexe – rozhovory v skupinách po 6 účastníkoch.

Prečo je pre mňa (ako pre muža, ako pre ženu, ako pre adolescenta) ťažké hovoriť so svojimi deťmi, resp. so svojimi rodičmi o intímnych otázkach života.

Prezentácia názorov ľudí z jednotlivých skupín.

13.15 hod. – 14.30 hod

Obed a prestávka

Príprava mladých ľudí na vzťah.

Spoločná diskusia (najprv v skupinách, neskôr v pléne) o tom, prečo je dobré, ak mladí ľudia sa najprv priateľsky stretávajú, “frazeria sa”, spoznávajú, až tak sa poznajú sexuálne.

Príprava mladých ľudí na vzťah. Ako dlho sa spolu stretávajú?

Ako dlho spolu chodia pred začatím intímneho styku?

Ako dlho sme chodili s našim partnerom my?

Aký je váš postoj k zásnubám?

Obraz intímneho a sexuálneho života mladých Rómov v komunitách.

Spoločné zamyslenie sa nad tým, prečo sa dievčatá a chlapci ešte v detskom veku vrhajú do sexuálnych vzťahov a “zakladajú” vlastné rodiny (problém je ich nechť ďalej študovať. Po skončení ZŠ skoro každý mladý človek – tiež kvôli núde v osade a ničnerobeniu - myslí len na rýchle založenie rodiny.)

Konštatovali sme, že problémom Rómskych detí a mládeže je ich nízka vzdelanosť. Mladí Rómovia, ktorí študujú na stredných školách, sa do predčasných sexuálnych vzťahov nevrhajú a žijú podobne, ako majoritná skupina mladých ľudí.

18.15 hod –

koniec programu 1. dňa tréningu

2. deň: 13. januára 2006

9.00 – 13.00 hod.

■ Rómska hymna – zborový spev účastníkov

- Aktivita s ceruzkami:
- Ako sa vieme sústrediť

Jazyk v sexuálnej výchove

Hovorme o láske, sexe, našich sexuálnych a rozmnožovacích orgánoch s úctou, dôstojne a pekne.

Zásady práce v teréne, zásady práce s klientmi

Lektorka formulovala 14 zásad práce TZA s klientmi priamo v Rómskych osadách. Vychádzala z vlastných skúseností práce v rómskej osade v Hermanovciach. (Zoznam zásad bude uvedený v manuáli).

Jeden TZA (Zoli) navrhol ešte jednu overenú zásadu (z jeho terajšej praxe v osadách): Nekritizujte, nesťažujte sa, ale chváľte, chváľte, chváľte!

Kvet zdravia

Zhrnutie aktivity, ktorú sme robili na 1. tréningu pre TZA.

Kvet nášho sexuálneho zdravia.

Fyzické, sociálne, mentálne, emocionálne a environmentálne zdravie.

Ich aplikácia na náš intímny a sexuálny život.

Práca účastníkov v skupinách, prezentácia “hovorcov” z jednotlivých skupín.

Aktivita: Nájdite niekoho, kto..... (podľa pracovného listu). Všetky otázky sa týkali problematiky nášho postoja k sexu. Sebaopoznanie.

14.30 – 18.15 hod.

Mýty a pravdy o láske

Rozhovory v skupinách o tom, čo je pravda a čo sú nepravdy v súvislosti so vzťahmi medzi mužmi a ženami. (Sex. chémia, láska na prvý pohľad, tzv. skutočná láska a pod.). Účastníci nesúhlasili s viacerými tvrdeniami o mýtoch, a radšej majú romantické postoje, než by sa pozreli na fenomén vzťahov z nadhľadu.

Sebaúcta a sebadôvera

Ako pomáhajú vytvoriť zdravý vzťah

Aktivita: Motýľ a šváb. Buďme motýľmi a učme sebaúcte aj naše deti.

Aktivita: Presvedčanie partnera na sex. Dotazník

Hranie rolí – vo dvojiciach. Prečo dievčatá podľahnú.

Základy prvej pomoci

Strata vedomia, strata dýchania, koniec činnosti srdca.

Kam volať, ako komunikovať, keď potrebujeme privolať RZP.

Nácvik komunikačných zručností – telefonovanie vo dvojiciach.

Lektorky a zdravotné sestry, ktoré sú TZA: Daniela, Marienka, Maťa, Zuzka.

18.30 hod –

koniec programu 2. dňa tréningu

3. deň: 14. januára 2006

9.30 – 13.15 hod.

Aktivita: Panáčky na streche – ako sa dnes cítime a ako sme pripravení na tréning . “Kolečko názorov a pocitov”.

Aktivita: Čo si pamätáme z programu 2 predchádzajúcich dní

Aktivita: Žartovná “erotická pieseň” Milá moja daj mi pusu...

Očakávania od partnera (Akého partnera chcem mať)

a) keď mám 15 rokov

b) keď sa idem ženiť - vydávať

Práca v skupinách. Prezentácia všetkých skupín. Vlastnosti, ktoré rôzne vekové kategórie uviedli, sa zreteľne líšia.

6 krokov od “chodenia” k “milovaniu”

Práca v 5 skupinách. Všetky skupiny mali rozmýšľať o tom, ako by sa mal vzťah medzi 2 partnermi rozvíjať, zrieť, a na druhej strane o tom, ako je to reálne v Rómskych osadách. Rozdiely v našich snaženiach o dlhšie priateľstvá a poznávanie a medzi tým, ako to v živote mladých Rómov funguje, sú obrovské. Ako keby nešlo o rovnaký problém.

Komentár: Čo je intimita? Ako je to “byť intímnym” vo vzťahu k niekomu? Láska sa nerovná sexu a sex sa nerovná láske. Text z manuálu. Diskusia o láske v malých skupinách .

Základy prvej pomoci

Čo robiť pri:

- Zlomeninách
- Šokoch
- Popáleninách
- Epilepsii
- Ako zabezpečiť stabilizovanú polohu ležania chorého človeka
- Krvácaní

13.30 hod.

Obed

14,45 hod – 18.15 hod.

Rizikovní partneri

- závislí,
- žena staršia než partner (viac, než 10 r.)
- muž starší než partnerka (viac, než 10 rokov)
- agresívny a vulgárny partner

- vzťah na diaľku
- rôzna náboženská príslušnosť a praktizovanie viery
- veľký sociálny rozdiel medzi partnermi
- Iné: (navrhli TZA, aj keď to nemusí byť rizikové)
  - Žiarlivý partner – ka
  - Národná príslušnosť
  - Rozdiely vo vzdelaní
  - Maznáčik mamičky
  - Lakomec
  - Choroby v jeho (jej) rodine
  - Panovačný partner
  - Tyran

Mužské telo, jeho sexuálne a rozmnožovacie orgány

Ženské telo, jej sexuálne a rozmnožovacie orgány

Jazyk sexuálnej výchovy – II. Časť

Práca v 3 skupinách. Kreslenie na flipchartove papiere, písanie a zakresľovanie do siluety muža a siluety ženy. Ako správne volať (nazývať) milovanie a pohlavný styk.

Slovník výrazov a cudzích slov – vyjasňovanie, čo je čo. (každý účastník dostal spolu s inými pracovnými listami).

Čo bude v manuáloch.

Informácia o obsahu pripravovaných manuálov a spôsobe ich využívania.

Základy prvej pomoci

Pokračovanie prezentácií zdravotných sestier (vopred dohodnuté a dobre pripravené).

Čo robiť keď

- Má dieťaťko horúčku
- Má horúčku starý človek
- Má človek žalúdočné krče
- Dostane človek astmatický záchvat
- Dochádza k náhlemu pôrodu

Poézia a pieseň na rozlúčku:

Hymna lásky (predniesla TZA Janka)

Rómska hymna - predniesli všetci.

Poďakovanie realizačného tímu lektorkám, účastníkom a vzájomne.

F. PRÍLOHA Č. 2 - HODNOTIACE DOTAZNÍKY

V tlačenej forme sú v prílohe priložené kópie hodnotiacich dotazníkov TZA